1954 1970 1975 2015

1970-1975: "Sanayi'de Atılım" ve Alarko

Türkiye'de sanayileşme ve kalkınma politikalarının tartışıldığı yıllar... Üzeyir Garih Bey bu tartışmalar içinde Alarko'nun yerini şöyle açıklıyordu:"Kazandığımız paraları yatırım malları üretecek sınai tesise yatırıyor ve Türkiye'de ilk ağır sanayi ürünleri üretecek bir fabrika kurgusuna yönlendiriyorduk. İsmimiz ve namımız 1970'lerde 'fabrika yapan fabrika' olarak ün kazanmıştı"...

Alarko Şirketler Topluluğu'nun 1975 yılı Faaliyet Raporu'nda "Sanayileşme Sorunları ve Türkiye" başlıklı incelemede koşullar ve Alarko'nun yeri değerlendiriliyor, özetle, şu belirlemeler yapılıyordu;

"Kalkınma için tek çıkar yolun sanayileşme olduğu görülmüş ve bu durum kalkınma konusunda ileri sürülen fikirlerin sanayileşme noktasında yoğunlaşmasına neden olmuştur... Nasıl bir sanayileşme politikası ve stratejisinin benimseneceği açıklığa kavuşturulmalıdır... Genellikle gelişmiş sanayi ülkelerinde tüketim mallarının payı düşükken yatırım mallarının payı yüksektir. AET ve ABD'de (1967 yılında) tüketim malları oranı %20, ara mallar %35, yatırım malları %45, Latin Amerika ülkelerinde (1967) aynı oranlar %39, %36 ve %25, Türkiye'de ise (1972) %46,6, %39,4 ve %14'tür. ABD ve AET ülkelerinde yatırım mallarının imalat sanayiindeki payı yüksek olduğu halde tüketim mallarının payı düşüktür. Türkiye ve Latin Amerika ülkelerinde ise tam tersi bir durum söz konusudur.

"Bu izahatın ışığında gelişen bir ülke olan Türkiye'de Cumhuriyetin 50. Yılında Türk ekonomisinin 'Sanayi Patlaması' olarak nitelendirdiğimiz sanayi toplumu olma dönemine girdiğini görürüz. Fakat bugüne kadar tatbik edilen sanayi politikalarında yaratılan kapasitelerin tam kullanımı mümkün olmamış, ekonomide atıl kapasite sorunu bir kaynak israfı olarak devam etmiştir. Özel sanayi büyük yatırım ve teknik bilgi gerektiren makina imalatı vb gibi yatırımlardan kaçınmış, tüketim malları sanayisine yönlenmiştir. Bunun sonucu 1950'lerde bulunmayan tüketim malları bugün yerli sanayi tarafından karşılanmaktadır. Ancak bu gelişme Türkiye'yi dünya sınıflandırmasında yarı-sanayileşmiş ülkelerin alt basamaklarından kurtaramamıştır. Bundan kurtulmak için modern teknolojiye dayanan dinamik sanayi dallarına yönelinmelidir...

"III. Beş Yıllık Kalkınma Planı yapısal değişiklik içeren yaygın bir sanayileşmenin gereği olarak en ileri teknolojilerin uygulanmasını öngörmüştür. Buna göre öncelikle modern teknolojiler seçilerek Türkiye kendi teknolojisini üretinceye kadar söz konusu teknolojilerin transferi yoluna gidilecektir.

"Sonuç olarak az gelişmişlikten kurtulmak, yaygın bir sanayileşme politikası uygulayarak imalat sanayiinin dengeli bir biçimde gelişmesine ve dolayısıyla teknolojik seviyenin yükseltilmesine bağlıdır".

"Kendimiz Tasarlıyor ve Uygulayabiliyorduk"

Üzeyir Garih Bey Alarko'nun benimsediği bu sanayileşme politika ve stratejisini, 1970'li yılların ilk yarısındaki sanayi "atılım"ını ve Alarko'nun bu süreçteki politikasını ve gelişimini "Büyümede İvme Kazanmak" başlıklı yazısında şöyle açıklıyor[1]:

"1970 yıllarında ülkemizde yeniden bir atılım evresi başlamıştı. Özellikle devlet müesseseleri tevsi[2] yatırımlarının yanısıra, yeni yeni başlayan çevreyi koruma anlayışını uygulamaya başlamışlardı. Türkiye kapalı ekonomi sürecini sürdürmekteydi. 1970'lerin başlarında döviz sıkıntısı henüz hissedilmiyordu. Ancak o tarihlerde kapalı ekonominin bir gereği olarak, dış memleketlerden lisans veya bilgi için döviz transferi olanaksız denecek kadar zordu.

"Şirketimizin en önemli üstünlüğü, araştırma geliştirmeye verdiği önem ve teknik bilgi birikimiydi. Kurumumuz mekanik ve elektrik ana temel mühendisliği gerektiren işlerde ve özellikle su tasfiye[3], mekanik proses, klima, toz giderme ve benzeri projelerde adeta rakipsizdi. 1970'lerde 300'ün üzerinde mühendis çalıştıran nadir Türk kurumlarından biriydik.

"Uğraşlarımızdan biri taahhüt, diğeri ise taahhütlerimiz için gerekli olan ekipman, araç gereç üretimi idi. Kendimiz tasarlıyor ve uygulayabiliyorduk. Yabancı kurumlardan software almadaki bürokratik engeller sebebiyle rakiplerimiz bizimle baş edemiyordu. Bu gücümüz pazarımızda fazla zorluk çekmeden çok iyi fiyatlarla ilginç projelerin taahhüt işlerini yüklenmemize neden oluyordu.

"Kazandığımız paraları yatırım malları üretecek sınai tesise yatırıyor ve Türkiye'de ilk ağır sanayi ürünleri üretecek bir fabrika kurgusuna yönlendiriyorduk. İsmimiz ve namımız 1970'lerde 'fabrika yapan fabrika' olarak ün kazanmıştı".

Üzeyir Garih Bey bu koşullarda teknolojiye verdikleri önemi brülör üretimi üzerinden şöyle bir örnekle açıklıyordu;

"Taahhüt işlerine ağırlık vermemiz brülör imalatlarımızda rakiplerimizin bizim önümüze geçmeleri tehlikesini yaratıyordu. O yıllarda önemli bir nakit fazlamız oluşmuştu. Kanımızca brülörümüz pazarın en üstün kalitesi idi. Fiyatlarımız rakiplerimize göre yüksekti. Farklılık kalitenin bedeli idi. Stratejik bir karar aldık. Bir miktar zarar etme pahasına brülör fiyatımızı maliyet fiyatımızın altına düşürmeyi öngördük.

"Satışlarımızın artacağı kesindi. Artan satış-

larla zararımız da artacak, ancak müşteri hizmette üretimde kalite üstünlüğümüzü anlayacak ve mamulümüze alışacak ve bir süre sonra fiyatı artırmamıza rağmen bizi bırakmayacaktı. Stratejimiz tuttu ve uzun yıllar üstünlüğümüzü koruduk. Önerim; ürününüz pazarın en iyisi ise zarar pahasına müşteriye durumu kabul ettirin. Yapacağınız en verimli yatırım budur".

40 Yıl Sonra

Bu değerlendirmelerin yapıldığı 1970'li yıllardan 40 yıl sonra sanayileşme ve teknoloji konusunda önemli gelişmeler sağlanmasına rağmen temelde benzer tartışmalar sürüyor. Bu durum Alarko'nun o yıllarda "kendin tasarla kendin uygula" anlayışının, yatırım malları üretecek sanayine yönelmesinin, "fabrika yapan fabrika", başka bir deyişle "teknoloji yaratan teknoloji" yaratma tutkusunun, zararı göze alarak kaliteden vaz geçmeme kararlılığının ve tüm sanayiyi bu doğrultuya yönlendirme çabalarının Türkiye'nin ileri teknolojilere sahip olması yolunda yarım yüzyıldan fazla süren çabalarında ne kadar değerli olduğu daha iyi anlaşılabilir.

(1) Dr. Üzeyir Garih, İş Hayatımdan Kesitler, Şubat 2000

(2) Tevsi- Genişletme

(3) Tasfiye- Arıtma

NOT: Geçen sayımızda yayınladığımız 1970'li yıllara ait imalat sanayi verileri ve değerlendirmeleri TMMOB Makine Mühendisleri Odası tarafından yayınlanan "Makina İmalat Sanayi Sektör Araştırması" yayınından alınmıştır. (Hazırlayan: Yavuz Bayülgen, Nisan 2012)

"Fabrika üreten fabrika" Alamsaş

Alarko Sanayi Ticaret bünyesinde kurulan ALBİM Müessesesi brülör imalatında Türkiye'nin en önemli brülör üreticisi konumundaydı.

Alarko 1970'li yıllarda aralarında Seka Balıkesir (2.resim) ve Dalaman (3.resim) kağıt fabrikaları ile Sasa Adana İplik Fabrikası (4.resim) gibi büyük tesisleri kurarken makinaların önemli bir bölümü Alamsaş'te üretiliyor, Alarko Sanayi ve Ticaret ise kendi alanındaki sistem ve ürünleri sağlıyordu.

